

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, apryl 1995
lětnik 44

4

Cyłu nóc bě proces přeciwo Jezusej z Nacareta trał. Skónčnje romski komandant w Palestince dowoli, zo by wobskorženy šwikany a křižowany był. Bjez jeho dowolnosće so Jezus njeby ničo złeho stać směło. Tuž je wón wina na njewinowatej smjerći chudeho, pobožneho galilejskeho předarja. Nazhonity politikar z Roma hnydom póna, zo tón wbohi čłowjek před nim njeje žadny strašny zběžkar přeciwo romskemu kejžorej. „Ja njenamak žaneje winy na nim.“ Tež jeho žona jeho warnowaše, zo njeby so přešoł na njewinowatym. Přeciwo swojemu swědomju wupraji tola smjertny wusud přeciwo Jezusej. Podarmo wón skoržeše: „Ja myju swojej ruce w njewinosci.“ Nichtónje móže romskeho bohota wuwinoać. Wón je přeciwo wobskorženemu a Bohu hrěšił.

Čehodla njeje Pontius Pilatus kruty wostał? Wón bě wysoki romski zastojnik w dalokej prowinciji romskeho kejžorstwa. Wón bě zamołwity za měr w židowskim kraju. Wón njeje zlochka zasudził. Ja mam zro-

zumjenje za Pilatusa, ale wo to wšak njendže. Před Bohom je wón hrěšił. Někotryžkuli je tehdy do NSDAP zastupił swojeho zastojnstwa dla a z Chrystusoweje cyrkwy wustupił a je po 1945 noweho zastojnstwa dla do SED zastupił a zwonka cyrkwy wostał. To su Pilatusojo našeho časa. Ja jich njemóžu zasudzić. Jako duchownemu běchu mi tajke rozsudy zalutowane.

Kaž romski oficěr bě tež Jerusalemski lud wina na Jezusowej smjerći. Zahoriće běchu swjeho dobroćela hakle před krótkimi dnjemi witali a nětko wołachu: „Křižuj, křižuj jeho.“ Pilatus bě ludej přewostajił, hač chcedža Jezusa abo Barabasa pušćeneho měć. Lud je hrěšił, hdyž so za Barabasa rozsudži. Kaž tehdom da so lud tež džensa zlochka zahorić a zlochka da so našćuwać. Do luda słušeš ty – a bohužel tež ja. Za nas je Je-

zus na křižu prosył: „Wótcje, wodaj jim, přetož woni njewědža, što činja.“ Tež mysmy runje tak slabi a hrěšni kaž lud tehdom.

Wosebje zrudnu rolu hrajaču při procesu pismawučeni a Farizejscy. Woni běchu Jezusowu smjerć wobzamknyli a njesu popuščili, doniž njebě so jim jich plan poradził. Woni mějachu wulku nahladnosć mjez ludom. Štož woni wudawachu, lud wěrješe. Lud trjeba wyšnosć a derje, hdyž sebi ju česći. Běda pak, hdyž wjednicy luda Bože kaznje zańč nimaja a lud zawjedu do hrěchow.

Tež my mamy džensa swojich wjednikow. Tosu naši politikarjo a přede wšěm žurnalisća, kotřiž přez nowiny, přez radio a přez telewiziju naše myslenje, naše přeća a našu bojnosć formuja. Jich móc nad ludom je jara wulka. Po swjich myslach a nahladach nas informu-

ja, štož so w Němskej a w dalkich krajach stawa. My jim wěrmy, dokelž wšak njemóžemy sami so přeswědčić wo woprawdžitosći. Husto nazhonju na kemšach, zo so tam modli za naše knježerstwo a za naše medije (nowiny, rozhłós a telewiziju). Tale modlitwa je našemu časej přede wšěm trjeba. Bóh chcył dać, zo bychu tute zjawne mocy nam podawali sprawnu wěrnosć a nas njezawjedli znova do hrěchow a surowosćow.

Cerpjeł pod Pontiom Pilatom – před 2000 lětami. Mjeztym je wjele njewinowatych na podobne nječłowjeske wašnje wumrěć dyrbjało w času do 1945 a po 1945. Woni dyrbjachu wumrěć, dokelž wojowachu přeciwo swojemu knježerstwu za rjeńši, lěpši, sprawniši přichod. Woni su našeho respektu hódni. Jezus z Nacareta njebě žadny rewolucionar za tajke abo hinaše swětno kralestwo, ale zo bychmy my w nowym duchu pobožnosće žiwi byli, mjez sobu so česćili a znjesli a tak Božemu kralestwu blisko byli.

Wirth

Foto: A.

Kamjeń

A wone přindžechu k rowu na přnim dnju tydženja rano zahe, hdyž slónco schadžeše.

A wone prašachu so mjez sobu: Štó nam kamjeń wot rowowych durjow wotwali? Mark, 16, 2 a 3

Kamjeń móže na puću ležeć. Wón móže nam puć zašlahać. Móžeš přez kamjeń padnyć. Móžeš so wo kamjeń zakopnyć. Móžeš so přez kamjeń walić a sej při tym ruku abo nohu zlamać.

Druhdy leža wulke kamjenje na puću.

Druhdy leža wulke kamjenje na žiwjenskim puću.

Druhdy leža nam čezke kamjenje na wutrobje, kotraž naše žiwjenje počezuja.

Kamjeń w našim žiwjenju mó-

že wulku čezu woznamjenić.

Kamjeń ma wahu.

Kamjeń móže zadžewk być.

Jako Marja Madlena a jeje přewodnicy na třecim dnju k Jezusowemu rowu chychu, myslachu sej, zo leži před Jezusowym rowom přeco hišće hoberske, kulojte, čezke kamjenisko, kotraž rowowe durje zawěraše.

Marja Madlena, Marja Jakubowa a Salome njebychu kmane byli, kamjenisko wotwalić. Wone so z prawom starosćachu, zo njebudu do rowa zastupić móc.

Prašenje jich hnuješe: Štó budže pomhać?

Štó wotwali kamjeń nabok?

Jenož tute tři žony jutry rano njemějachu tajki kamjeń starosćow. Kamjenje starosćow su po zmysle tež w našim žiwjenju.

Su ludžo, kotriž njemóža jednorje wjeseli žiwi być, dokelž jich něhdže w žiwjenju čežki kamjen čwěluje. Tute kamjenje móža problemy w našim žiwjenju być abo tyšnosť abo strach a starosć.

Wone móža kaž wulki čežki kamjen na našim žiwjenju ležec. Wone móža nam tež zadžewać woprawdžitu jutrownu wjesošć dožiwić.

Polu džěci na př. móhlo to rjadowniske džělo być, kotrež kaž kamjen na wutrobje leži.

Polu dorosćenych na př. móhlo to bjezdžětnosć, pjenjezne starosće, chorosć, drogowy problem woznamjenic.

Jeli pak so nadobo tajke kamjenje starosćow rozpušća, prajimy husto: Mi padnje kamjen wot wutroby.

Tež Mari Madlenje a jeje přewodnicomaj padny kamjen wot wutroby, jako widžachu Knjezowy row wotewrjeny. Kamjen bě wotwaleny.

A nic jenož žonom tehdom, nam wšitkim padnje zawěrnje kamjen wot wutroby, hdyžslyšimy:

Knjez je stanyl. Wón je zawěrnje stanyl. Jezus je žiwy. Křižowany je z rowa stanyl a chce nam pomhać, naše kamjenje starosćow z našeho žiwjenja rumować. A.

Lubi čitarjo Pomhaj Boha,

z tutym přinoškom wo Boze, stworićelnu njebiesow a zemje, zakonču seriju wuprajenjow wo wěrje 1. artikla.

Tež hdyž započina so Stary zakon z dwěmaj rozprawomaj wo stworenju (1. Mójzas 1-2,4 a 1. Mójzas 2,5 - 3,24), tak nještej tutej stawiznje spočatk nazhonjenjow Israela z wěru. Wjele prjedy hižo powědaše stary Boži lud wot generacije ke generaciji wo nazhonjenjach z Bohom, kotryž bě jich z egyptowskeho wotročstwa wuswobodził (hlej 2. Mójzas 20).

Tola Bóh, kotryž chce nas k wuswobodženju wot wšitkich wopačnych zwjazkow wjesć, njech su to ideologije abo kaž w našim času kwakla konsumoweje towaršnosće, spóźna so tež jako Bóh, kotryž je prazakład a stworićel všeho byća.

Zwopředka: Wobě rozprawje wo stworenju njesmėtej so jako přirodowědnej rozprawje zrozumić.

Starša rozprawa (wok. 900 př. Chr.) je „nainwjne“ pozdatna druha rozprawa. Jeje hłowne wuprajenje je: Z dobreje stworbje Božeje nastanje přez winu čłowjeka chaos. Čłowjek (hebrejsce hadam) jako džěl matirije (zemska kula) a žona jako jadro (rjeblo) muža, kotrajž smėtaj Božu dobrou stworbju wužiwać, jako byštaj sej tute žiwjenske wumėnjenja samaj stworiłoj, wučėritaj so z „raja“, dokelž staj přeciwo Božemu škitacemu a pomocliwemu zakonjej jednaloj. (Kak aktualna je tola runje zaso w našim času tuta rozprawa, hdyž njeje wohroženje našeho wobswėta wažna tema přežiwjenja jenož za nas křesćanow.)

Młódsa rozprawa wo stworenju - na přėnejstronje biblije - nastawa w času Babylońskeho wuhnaća Israelitow (wok. 550 př. Chr.). Jeje hłowne wuprajenje je: Z chaosa (pusteho a prózdneho) stwori Bóh derje rjadowany kosmos! Dokelž rěči so w tutej rozprawje po zdaću wo džensnišim přirodowědnym dopóznacu, zo je nastaje swėta dolhi wuwicowy proces byl, a čłowjek na kőncu tutoho wuwica stej, spyta so husćišo, tutej rozprawje „přirodowědnju kwalitu“ připisać. Tute „sydom dnjow stworenja“ wobhladowachu so jako synljne skrótšene „wuwicowe doby“. Tola hišće

raz wuzběhuju, zo chćetej wobě rozprawje wo stworenju jeniće so wuprajic wo Boze a wo našim poměrje k Bohu.

A štož wonej wo Boze a čłowjekach wuprajetej, je zawěrnosć přičiny k přemyslowanju! Dopominaće so na mój prjedawni přinošk wo Božej wšehomocy? Bóh chce tutón swět. Jeho słowo dosaha, zo by so chaos do žiwjenje dawaceho a zdžeržaceho kosmosa přemėnił („... a Bóh džěše ...“). A tutón Bóh-stworićel je njewómjezowany w swojich možnosćach, čłowjeka, zwěrjata, rostliny a wšitko wožiwić. Bóh załožil zhmoadnosć mjez mužom a žonu. Haj, Bóh česći čłowjekow, zo móža nad jeho bójskej stworbju postajeć, ju wobdzětać a wuchować (1. Mójzas 1,28). Bóh chce to jako najwyšu zhmoadnosć ze zachodnym čłowjekom.

Tola město zo by čłowjek tutu zhmoadnosć pytał a sej ju z poľnej dowėru přeco znowa jako dar stworićelskeho Boha wažil, je so jako „króna stworbje“ přeco zaso sam město Boha zasadił. To njepritrjehi jenož za „bohowskeje“ a tyranowske stawiznow a přitomnosće!

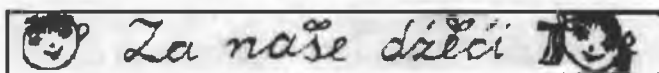
Přeco tam, hdžež so ludžo wot Boha wotuczbnjeja, jeho zaprėwaja a mėnja, zo jeho njetrjebaja, čerpi stworbja. Hdžež je zhmoadnosć přetorhnjena abo samo zničena, su „mylenja“; nastawa chaos, hdžež mėla wozbožaca přezjednosć knježic.

Hačkuli je tutón přinošk mój najdlėši, nochcył so bjez nutrneho přeca z Wami rozzhnować, so na wėru do Boha biblije - Wótca Jezusa Chrystusa - zwazić. Njećakajće na „nadpřirodne“ zjewjenja. Při spjelnjenu tuteje wėry dowjedžeće so Wy k „wėstosći“, lėpje: k jasnosći, zo njejsće swoju dowėru na pobožnu fantaziju twarili.

Wėra je wjace hać „zaćuće“ a wjace hać „dopóznace“. W žiwjenju z wėru nazhonice, kak tajka dowėra Was we wšėch žiwjenskich situacijach njese.

Křesćanska wosada tam, hdžež bydlice, je prawe a jenićke mėstno, hdžež móže wėra so zesylnić a přeco zaso rosć.

Strowju Was wutrobnje a prošu Boha, zo by Wam bliski byl. Pomhaj Wam Bóh, Waš Wilfried Weißflog

Jutrowna całta

Za swjedženske jutrowne blido hodži so derje jutrowna całta, kotruž móžeće hižo sami abo z maćernej pomocu pjec.

K tomu trjebaće:

500 g muki
60 g butry abo wolija
35 g droždžow
šćipku sele
2 jeji
2 jeji za dekoraciju
1/8 l mlaka

Ze wšitkimi přidawkami zmėšće droždžowe čėsto Po tym zo je so čėsto někak hodžinu hibał, džěllice čėsto do dwėju jenak wulkeju porcijow.

(Nastanjetej dwě całće.)

Tutej formujeće do dołhich, dwaj porstaj tołstych rolow.

Poľožće sej jedne syre jejo na blido a tłóćće srjedžny džěl jedneje čėstoweje róle wokoło jeja, kőncaj zwjerćće do wopuše.

Nėtko formujeće druhu rolu po samsnym wašnjju do całty.

Čėsto dyrbi so hišće jónu skrótku hibać.

Prjedy hać całće do kachlow sunjeće, móžeće jej hišće - ale jenož čėsto - ze žółtkom pomazać. Całće ze srjedžnej horcoty 20-25 min. pjec. Jeli chćeće, móžeće jejce po wuchłódnjenju całty hišće skedžbliwje pomolawać.

Njech wam całta zesłódzi!

Jutry

Ow najswjėćiša jutrownička w blyšču zelenym, nalėtnim budž nam swjatočnje powitana w templu Knjezowym wysokim.

Swjate přėndže wutrobu ćuće, njewuprajne hiba so hnuće, hdyž twoje zwony nam klinča a twoje kėrluše zynča haleluja dobyćerske.

Handrij Zejler

Žohnowane jutry

přeje wšitkim

čitarjam

redakcija Pomhaj Bóh

Serbski bus

Serbski bus wotjědže lěta da-li Bóh njeđzelu, 14. meje, ale hakle w 7.30 hodžinach w Budyšinje na znatym městnje na Bebelowej dróze (pola Auto-Flack).

Změjemy w 13.00 hodžinach serbske kemše w Kózlom, hdžež bě Michal Frencl farar a jeho syn Abraham so narođil. Chcemy sebi tež zajimawostki tuteje wokoliny wobhladać a so někak w 19.00 hodžinach do Budyšina wrócić. Jězba płaci 50,- hriwnow.

Přizjewjenje prošu pola: *superintendenta na wotp. G. Wirtha, Budyšin, tel. 47788*

Kubłanski dzeń 1995

Zwučena ličba předewšëm staršich ewangelskich Serbow zeńdze so pónđzelu, 20. februara, na žurli Michałskeje fary k swojemu kubłanskemu dnjej. Dosć načasna tema bě so za njón wuzwoliła. Rěkaše: „Što ma w našim žiwjenju hódnotu?“ Časy, ludžo a z nimi tež nahlady wo hódnotach žiwjenja sostajnje měnjeja. Je tuž trjeba, přeco znowa wo nich rozmyslować, što traje, wostanje a wobchowa swoju hódnotu.

Na zahajenskeje Božej službje wukładowaše farar Jan Malink Bože słowo po Jez. 55. Bože mysle a pučso často wot našich předstawow a přečow rozsudnje rozeznawaju. K wšelakim składowostkam přejemy sebi mjezsobu zwjetša jenož swětne hódnoty kaž strowotu, wjeselo, džěto a pjenjezy. Na njedawnym podawku pokaza dale, kak so džens tež spyta zapřahnyć Bože słowo za swětnu wěc. Njeńdže pak wo to, što sej sami přejemy, ale zo w nas wuskutkuje, štož je nam dale předewšëm trěbne. Bože słowo je nam skutowna pomoc, kiž nas wobnowja, hdyž sebi za nje chwile bjerjemy. Tak je nam wone dobre symjo, kiž ma w nas rosc a přiběrać jako trajna hódnota.

Po krótkej přestawce měješe přeni přednošk z juhoafriskeje kupy Madagaskara pochadzacy knjěz Andriantsoavina. Wón je našu serbsku rěč derje nawuknył a z tym pokazal, zo móže ju kóždy nawuknyć, kiž ma tomu krutu wolu. Jeho přednošk bě zajimawe wudospołnjenje jeho nastawka wo wěrje a křesćanstwje na Madagaskarje w decemberskim čisle PB. Jeho krajenjo su ewangelsku kaž katolksku wěru wot misionarow bjez rozestajenow

přijimali. K tomu mjenowaše tři přičiny. Sprěnja su hižo do přichada misionarow do wěsteho boha-stworicela wěрили. Jeho česćowanje je so jenož na wšelake wašnje stawało.

Druha přičina bě, zo wobsahuje rjad bajkow domoródných podobne podawki, kaž je namakamy w bibliji, štož z přikładom wopodstatni. Dale widzi měrliwe přijeće křesćanstwa w tym, zo njebě trjeba, za nowu wěru do časa wopory přijněsć kaž za dotalnu, ale dosaha, Bohu z wutrobu služić. Na kóncu rozložil hišće přičiny, čehodla so dotal křesćanstwo njeje wot wšěje ludnosće přiwzało. Zajimawemu předmjetej scěhowaše hišće žiwa rozmołwa.

Dale wozjewi sup. Wirth, zo pojedže 14.5.1995 znowa Serbski bus. Bohaty program lubi hódne dožiwjenje. Wopytuja so tónkróć wšelake wosady a cyrkwy w Nisčanskim wokrjesu, hdžež su něhdy tež wuznamni serbscy duchowni skutkowali. Někotři so hnydom k sobujězbje zapisachu a dalši měli so trěbneho přehlada dla bórže přizjewić.

Sup. Albert přeprosny přitomnych hižo na přichodny Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń. Wón so wotměje přeni króć w Klětnom, a to 24. a 25. junija. Wjes bu wosebje znata přez horliwe a wuspěšne wustupowanje přečiwo swojemu zničěnjnu brunicy dla w času politiskeho přewróta.

Po připołdnejšej přestawce přiwobroći so sup. na w. Wirth temje dnja na zakładze serbskich přisłowow. Wuzběhny mjez druhim, zo stej bohatstwo a chudoba zasadny problem žiwjenja, kiž so jewi we wěrje, pjenjenzach a zemskich ku-

blach. Je to tohodla hižo wažne prašenje čłowjestwa, dokelž móžeš być chudy w bohatstwe a bohaty w chudobje. Biblija drje njetama bohatych, ale Jezuseje žel tych, kiž swoju wutrobu na to zemske wěseja. Pokaza so při tym tež na něhdyše rozdyželne wašnje chowanja chudych a bohatych zemřětych. Při wšěm pak njewuprajeja serbske přisłowa jeno ludowe mudrosće, ale swědča zdobom wo bohatstwe našeje rěče, dokelž wobsahuja tójšto nimale woteznatych wobrotow.

W poslednim přednošku wěnowaše so farar Feustel-Mina-kaški prašenjam bohatstwa a chudoby na zakładze biblije. Zaběraše so zwoprědka z prašenjom pochada bohatstwa, hač je Boži dar abo wuspěch čłowjeka. Forma křesćanskeho žiwjenja prawosady njeznaješe chudych a bohatych. Najpoddzišo při rowje přiznajemy, zo njejsmy ničo na swět přinjesli a tež ničo z njeho sobu nje-wozmjemy. Směmy drje bohatstwo wot Boha přiwzać, ale je nic znjewužiwać. Mamy w nim

pod aspektom wěry spóznać to dobre a zle. Móže nam tak być ze žohnowanjom abo poklećom. Swjate pismo ma mnoho přikładow za to. Na kóncu spomni rěčnik tež na nowiši čas, hdyž je so před lětdžesatkami pilnym buram rola wzała wot mócnarstwa, kiž je mjeztym zwrěšćilo, dokelž na tajkich skutkach wotpočuje pokleće.

Tak bě dzeń napjelny z bohatymi myslimi wuwědomjenja wo trajacych hódnotach čłowjeskeho žiwjenja, kiž měli k dalšemu rozmyslowanju pohnuwać.

Naša česćena sotra Herta Hemplowa je kónc zašeho lěta staroby dla swoje čestnohamtske zastojnstwo jako pokladnica serbskeje superintendentury zložila. Superintendent Albert ju na rozžohnowanje za lětdžesatki trajace swěrne a njesebične džěto z rjanym kwěćelom a wutrobnymi słowami džaka počesći. Po wuprajenju džaka wšitkim, kiž su k poradženju dnja přinošowali, so zarjadowanje z modlitwu a kěrlušom zakonči. **A. Grofa**

Ewangelska cyrkej w Rychwałdže, natwarjena w l. 1749

W Rychwałdže je rjana tradicija. Hižo z lěta 1910 přewjedže so tu jutrowne spěwanje. Prjedy spěwachu so tu před kóždym domom w jutrownej nocy serske jutrowne kěrlušy. W zańdženych lětdžesatkach pak přewjedže so jutrowne spěwanje hižo čichi pjatk popołdnju. Před kóždym statokom spěwaja sobustawy Rychwałd-

skeho cyrkwinskeho chóra w dwěmaj skupinomaj němske kěrlušy ze Spěwarskich. Žony wokoło Karin Marko maja jednorje potrebu, so na spěwanju wobdzělic. Wjesnjenjo přijimaju tutón nałožk rady a mnozy měnja:

Bjez jutrowneho spěwanja pobrahuje něšto za swjedženje Chrystusoweho zrowastanje-

nja. Nahromadžene dary wotedadza so za cyrkwinske zaměry. Tak budže to tež 1995 zaso. Wobdźiwac so dyrbi, zo je so

Rychwałdske jutrowne spěwanje 85 lět bjez přetorhnenja a tež po přewróće zachowało.

E.B.

50. posmjertniny Jana Nalija, žiweho za Božu česć a wěrnosć

Mały Wjelkow, wjes blisko Budyšina, měješe a ma hišće za nas magnetiske mocy. Tu mjenujcy smy z nanom a maćerku zbožowne a wjesołe lěta džěčatstwa a młodosće dožiwili. Deleka w zelenym dole, w tak mjenowanych „Blejchach“, wosředź krasneje, měrniweje přirody steješe naša mała skromna chěžka, za nas džěci pak zbožny raj, kotryž z poľnej wutrobu lubowachmy. W tutech rumnosćach knježeše woprawdźita swoboda, měra a lubosć! Našej staršej, prostaj a pěknaj Serbaj z čicheje hole Wojerowskich kónčin, rozšěrjšaj hišće tón prawy duch swojbneje atmosfery, kotraž běše kruće zwjazana z křesćanstwom a nabožinu. Haj, bjez modlitwy njezapoča so pola nas doma džěń; Knjezowa modlitwa, Wótče naš, běše srjedźišćo wšědnego žiwjenja. Kajke wulke zbožo za nas w pozdžišim žiwjenju, wotroč w tutech strowych serbskich swojbnych poměrach, nasrěbać so a wužiwać do syteje wole wšu staršisku lubosć, kotraž so nam w tutym domje bohaće poskići.

Mały Wjelkow sam, tehdom hišće strowy wotdžěl Ochranowskeho hibanja, wukonješe dalši wliw na młodu dušu; tu we wsy mjenujcy běchu zaměsćene šule za hólcow a za holcy misionarow, kotřiž pochadźachu ze wšěch kontinentow zemje.

A tu na pohrjebnišću wotpo-

čujetaj lubaj staršej w domizniškej zemi. Rady wuchodźuju so pod starymi, wysokimi lipami, kiž chłodnja na horcnych léčnych dnjach pućowaceho a rowy lubych zemrětych. Ale hišće něšto drugeho mje přeco zaso k wonemu městnu wabi; tu poskići so cuzemu mjenujcy spodziwny wobraz: Na wulkej łuce kerchowa leži mnóstwo rownych plećicow, jedyn rjad za druhim, jedyn kamjeń kaž druhi: kóždy row ma samsny rozměr! Haj, woni křesćenjo spóznaču jara derje: Stupi-li čłowjek před Bože wobličo, njeje rozdžěla mjez wosobu; je-li bohawy abo chudy, je-li wysoki zastojnik abo prosty džělačer.

Tutón křesćanski nahlad abo tute stejíšćo so našemu naněj wosebje spodobaše. A připadnje zetka hišće něhdušeho fararja, kotryž přebywaše we Wjelkowje na wotpočinku a kiž běše skutkował lětdžesatki jako misionar w Africe. Mjez mužomaj wurošće po času wuske přecelstwo.

Runje nanowe žiwjenje wotblyšćuje samsny směr. Jako hólca wotročće mjez sotromaj a bratrom w małej, chudej chěžce w Židžinom. Nan bě zahe zemrěl, a tak měješe maćerka wšědnje wjace starosćow hač wjesela. Džěci dyrbjachu kóždy džěń do šule a po njej w žiwnosći wupomhać; šulske nadowki wobhladowaše mać jako pólansku wěc!

Hišće džensa so džiwam, kelko je tutón čłowjek, jenož dwurjadownisku wjesnu šulu wopytawši, we swojim žiwjenju jako awtodidakt přinawuknył. Sym jeho dobry, haj, wurjadny pomjatk, jeho wutrajnosć a pilnosć přeco znowa wobdźiwat; tute dary mjenujcy běchu jeho grat, sej přiswojić wobšěrnú wědu, k čemuž njeměješe móžnosć, wopytać wyšu šulu. Ale wosebje žiwjenje same běchu jeho university!

Tak skutkowaše nan tež w

čichim za zdžerženje serbskeje rěče, jeje pismowstwa a z tym serbskeje kultury. Njehladajcy na čas a wudawki, jězdžeše z kolesom po pućikach swojeje lubowaneje serbskeje hole Wojerowskich kónčin, zo by mjez Serbami rozšěrili serbske nowiny a z tym maćerne slovo. Wěm so hišće dopomnić, hdyž jědžech z nim z wulkim waćokom, napjelnjenym z „Předžěnakom“, protyku za serbski lud, wot wjeski do wjeski, poskićejo swěrnym čitarjam najnowše w serbskim słowje. Hišće po wójnje, hdyž wustupich ze swojeje kulturnej skupiny w tamnych kónčinach, přistupi tam a sem ke mni stary Serb prašejo so, hač sym syn Jana Nalija.

Zwotkel pak čerpaše nan swoje mocy a swoju wutrajnosć, přeco zaso wustupować za prawa serbskeho ludu, a to wosebje w dobrej fašizma? Běšte to jeho wulka lubosć k serbskemu ludu a kruta dowěra do našeho Boha! We swojeje knize „Moje dopomnjenki na I. swětowu wójnu“ wupraji jasne swoje stejnišćo k Bohu. We wotstawku, hdyž raz samlutki w nocy z wažnym wukazom jako ordonanca přez čěmny lěs Francoskeje nožkowaše, kompaniju pytajo, čitamy slědowace sady: „Mějach však swoju nabitu třěľbu kruće w rukomaj. Přispominam pak, zo sym so po tutech nócnych pućach mjenje na swoju třěľbu spuścił, ale bóle so swojemu Bohu dowěrjał. Tón je mi přeco pomhał a mi nutřkowny měr spožičil, zo w pozdžišim času tajki puć pomaha z wěstěj radosću nastupowach.“ Abo hdyž pisa, čězkozranjeny ležo we wulkej sali klóstra we Flanderskej, hdžež měješe pólny předar nutrosć wo temje „Bóh je swěrný“: „Čas swojeho žiwjenja njedopomnu so podobneho hnuća duše, jako tu po přetratych bolosćach a čerpjenjach, wosebje hdyž tak blisko před smjerću stejach. Rozložowaše nam tak nutrnje zańdženosć čłowjeka, kiž džensa kćěje a jutře zwjadnje. Njemóžach so sylzow zdžeržec. Štóž je takle smjerći wuće knył, njeje hordy na tutomnym chuduškim swěće!“

Njeboh farar Gerat Lazar piše w 6. čisle (junij) 1987 w nanowej knižce: „Njeběch ju hišće čitał, dokelž wojsku lite-

raturu rady nimam. Ale poki mje tola pohnu, ju wuwzać z kamora a so do njeje zanurić. A ja spóznač, zo je zajimawy přinošk wojskeje literatury, na žadyn pad překrasnenje; ně, Jan Nali cyle strožbnje a jasne strožeje a hróžbnosće pokazuje. Wšo wotpowěduje znatymaj němskimaj knihomaj: Ludwig Renn „Krieg“ (1928) a Erich Maria Remarque „Im Westen nichts Neues“ (1929). Lazar pisa dale: „Štóž ma składnosć, Nalijowe wuwjedženja dóstać, njech w nich čita. To je tež wažny přinošk k měrowym hibanjam našeho časa. A my dyrbymy wučbu z toho čahnyć: Hdyž je hižo konwencionalna wójna tak žalostna, kak wjele bóle ta z atomowymi a C-brónjami!“

Tuta dowěra do Boha běše naněj tež po dalšim čězkim puću swojeho žiwjenja pomoc a škit. Hačrunjež brunački naše bydenje přerychu, nana přescěhowachu a jeho pozdžišo jako džělačerja za čězke džěla při wuporjedženju kolijow železnicy zasadźichu (běše čězkozranjeny na pluća!), džěše tež tón puć z radosću, kaž nam hólcam w listach do wójny pisaše.

Ale wróćmy so zaso do Wjelkowa. Pódlá Ochranowskeho pohrjebnišća je wjesny kerchow. Na nim namakamy tež row staršeju: jednory, prosty kamjeń, ležo na zemi. Pućowacy wuhlada wosebitosć; dachmy mjenujcy do twjerdeho zornowca zadypać nanowe najlubše hesto: „Ora et labora“ (Modl so a džěľaj).

Blize k rowej přistupi wši, nadpadnje nam tež smjertny džěń nana, mjenujcy 22.4.1945, nimale posledni džěń suroweje wójny. Što běše so stało? Strašna bitwa wójny zachadžeše hišće w haperleji 1945 tu na lužiskich honach wokoło Budyšina a žadaše sej mnoho tysac woporow. Mjez mortwymi běše tež naš luby nan, kotryž bě z maćerku doma na wuswobodženje wot fašistskeje kwakle čakał. Ale runje wojacy słowjanskeho pochada běchu k tomu postajeni, serbskeho patriota a antifašista zajec a pozdžišo zatřělic. Kak surowy móže wosud w žiwjenju čłowjeka być! Wsamsnych hodžinach wojowach ja w němskim wojsku tu w bliskosći. A

na dnju swojeho zranjenja, 27.4.1945, w Holešowje pola Njeswačidła dóstach zrudnu a z dobom žalostnu powěsć z erta maćerje, zo su nana z mnohimi towaršemi w zarosćenym hajku blisko Małego Wjelkowa namakali. Kelko króć stajach sej prašenje: Je to dónt, wosud abo postajenje? Jako křesćenjo wěrimy tola, zo wšitko, štož so

na swěće stawa a wotběži, steji pod Božej wolu! A kóždeho jednotliwca, jeli to čłowjek abo zwěrjatko, wobhladuje Bóh jako swójtwo a te steji potajkim pod jeho škitom. Tež naš nan! Bóh je jeho z tutoho žiwjenja wumóžil a k sebi wzał do swójeho njebjeskeho raja. Bóh dał, zo namaka tu swóji wěčný měř!

K. Nali

Tyšer-Budyski a August Mikela-Malešanski hromadže džěłali na nowowudaću serbskeho Noweho zakonja. Manuscript je drjeso 13.2.1945 sobu spalił. Farar Mikela měješe tři džě-

ći. Wobaj synaj staj njebohaj. Jeho džowka Hanka bydli w Traunsteinje. Wot njeje mamy foto a žiwjenjoběh nana. Jej so wutrobnje džakujemy.

G.W.

Kóždy čłowjek je wosebita myslička Boha

Michał Domaška

narodził so před 175 lětami (23.3.1820) w Komorowje pola Rakec 1849-1892 farar w Nosaćicach 1820-1897

Arnošt Muka mjenuje Michała Domašku w nekrologu horliwego serbskeho wótčinca, njesprócniwego spisowarja, spěwarja a kěrlušerja, z česću wusluženeho duchowneho Nosaćičanskeje wosady, kiž je wot młodostnych lět našeho luda swěrný syn był. Wšitke serbske narodne prócowanja je horliwje podpěrował z luboznym słowom, z plódnym, žohnowanym pjerom a ze skutkami. Swój serbski lud je na modlerskej wutrobje nosył swoje žiwe dny. Jako gymnazijast w Budyšinje bě 1839 mjez sobuzaložerjemi towarstwa Societas Slavica Budisiensis. Tole towarstwo wobsteješe hač do našich młodych lět. A tež mjez sobuzaložerjemi Maćicy Serbskeje bě Michał Domaška. Jeho narodny spěw „Naše Serbstwo z procha stawa ...“ smy rady na schadžowankach spěwali.

Michał Domaška je wudał „Cionske hłosy“. To bě zběrka kěrlušow wšelkich serbskich basnikow a přeložowarjow. Modlerska kniha kaž drje žana druha mjez ewangelskimi Serbami za čas našich staršich.

Prěni serbski wyši farar Moric Domaška bě jeho syn. Farska wudowa Rejslerjowa w Budestecach je jeho wnučka.

G.W.

August Mikela

1870-1945

August Mikela narodži so před 125 lětami 9.3.1870 w Kumšicach pola Poršic jako syn serbskeje burskeje swójby. Wón studowaše w lětach 1892-1896 teologiju w Erlangenje a

w Lipsku. Na to bě za duchowneho we Łupoji a w Ketlicach. 26.6.1904 bu za fararja w Malešecach zapokazany, hdžež je hač do 1937 swěru a pilnje skutkował we wosadze a jako redaktor Misionskeho posoła. Na wuměnk poda so do Drježdžan. Tam zahiny jeho mandželska 13.2.1945 – před 50 lětami, August Mikela wumrě w samsnym lěće 17.12.45 w Hohensteinje, hdžež bydleše po 13.2.45 pola swojeje přichodneje džowki. W Hohensteinje bu tež pohrjebany. W přěnim lěće po wójnje by přewjezenje do dalokeje Łužicy wobćežne bylo.

August Mikela je za nas Serbow wažny jako sobuwudawar a redaktor Misionskeho posoła, kotryž wot lěta 1854 kóždu přěnju nježdělu w měsacu ze 16 stronami wuchadžeše. Přěni jeho redaktor bě farar Rychtar-Klukšanski, wo kotrymž je nam mało znate.

August Mikela je w 11. čisle 1903 přěni króć jako sobuwudawar mjenowany. W 1. swětowej wójnje 1914-1915 njeje Misionski posoł wuchadzał. Z januarom 1916 wuchadžeše Nowy misionski posoł hač do lěta 1937. Tehdom bu wšo serbske pismowstwo zakazane.

Na wuměnk w Drježdžanach su serbscy fararjo Matej Handrik-Slepjanski, Wilém

Na tute wuprajenje Paula de Lagarda myslach, hdyž Kurtej Latce k jeho 70. gratulowach. Někotre tydženje pozdžišosym z nim scěhowacy interview wjedł.

P.B.: Knjez Latka, Wy bydliće w Přiwćicach. Sće so tam tež narodził?

K.L.: Sym so 12. decembra 1924 w Přiwćicach na małym burskim statoku narodził. Mějach hišće bratra, kotryž je 1939 smjertnje znjezbožil. Našu wjes je tehdom knježi dwór wobknježil. 80 % wšeje pódy slušese knježemu dworej. Mali ratarjo dyrbjachu sebi něšto přizaslužić, zo bychu swójbu zeziwić móhli, a to bě zwjetša džěło na knježim dworje. Druhe džěło w bliskosci wšak skoro njebě. Tak je naš nan na přiklad dvě lěće z kolesom do Moritzburga na džěło jězdził. Wězo móžeše potom jenož kóždy kónc tydženja domoj přińć. Docyła běše wulka chudoba w našej wjesce. Tak dyrbjach jako wosomlétny hólc džesać hodzinow za džen na knježim dworje džělać, zo bych sebi nowe škórnje, kotrež nuznje trjebach, kupić móhl.

P.B.: Šula pak w Přiwćicach njebě?

K.L.: Do šule sym do Budyšinka chodzil, a to wšitke wosom lět. Šula měješe tehdom jenož dvě rjadowni. Mój přěni wučer běše Arnošt Holan. Pozdžišo sym pola dr. Pawoła Wirtha hač do zakaza serbskeje

wučby tež serbsce wuknył. Na paćerje sym do Poršic chodzil, a to tehdomnišemu wikarej Wirthej. Konfirměrował je mje w lěće 1939 farar Handrik.

P.B.: Z tym bě za Was šula wotbyta.

K.L.: Nic cyle. Sym dvě lěće doma w ratarstwe džělał a do Budyšina na ratarsku šulu chodzil. Swój praktikum sym na knježim dworje w Mašecach činił. A potom mje do wojakow tyknychu, krótko do mojih wosomnatych narodnin. Dyrbjach na rusku frontu a sym po wójnje hišće tři lěta w Uralu jaty był.

P.B.: Doma potom zawěsće wjele džěla na Was čakaše.

K.L.: Haj, to trjechi. Dokelž běchmy wot pólnjeje reformy něšto pódy dóstali, bě w našim ratarstwe wjac džěla. Nimotoho sym hišće twarił a w lěće 1951 so woženich. Tři džěci so nam narodžichu. Pozdžišo sym w prodrudstwe džělał, a to w zahrodnistwe. Wjele lět běch zamołwity za zeleninu na polach.

P.B.: Wy sće tež w cyrkwi jara aktiwny.

K.L.: Cyrkwinske džěło je džěl mojego žiwjenja. Wone je mje wusměriło. Wot lěta 1954 hač do džensnišeho sym w cyrkwiskim předstejicerstwe našeje Budyšinskeje wosady. Někak wot lěta 1960 přislušam wokrjesnej synodze a wot lěta 1974 krajnej synodze našeje cyrkwe.

P.B.: Sće jako Serb do krajneje synody přišo.

K.L.: Haj, sym so přeco k serbstwu wuznawał. Na serbskich cyrkwinskich zarjadowanjach so rady wobdžělam.

P.B.: Wjele by so tu hišće prajić móhlo. Nadžijam so, zo budžemy to abo tamne z Wašeho pjera bórže w našim časopisu čitać móc. Za džensnišu rozmołwu so Wam wutrobnje džakuju.

A.

Zwołanje Hłownej zhrmadźizny Maćicy Serbskeje z.ř.

Hłowna zhrmadźizna Maćicy Serbskeje za lěto 1995 wotměje so sobotu po jutrach 22. jutrownika 1995 w Serbskim muzeju w Budyšinje. Započatk w 13.00 hodź.

Dnjowy porjad:

Přednoški Beno Pěčka: Bratraj Wylem a Hajno Nowec
dr. Maria Měrcinkowa: Serb we Weimarje.
Fryco Latk 1895-1980
dr. Měrcin Völkel: Dodawk k žiwjenjopisej sobuzato-
žičela Maćicy. 100. posmjertniny K. A. Jenča

Towarstwowe naležnosće
schwalenje dnjoweho porjada
rozprawy předsydstwa a sekcijow
wólby předsydy, předsydstwa a zastupnikow MS

Přeprašujemy na Hłownu zhrmadźiznu sobustawow Maćicy kaž tež přecelow towarstwa a zajimownych.

Předsydstwo Maćicy Serbskeje, předsyda dr. M. Völkel, městopředsyda M. Kowar a čłonojo předsydstwa J.-M. Čornakec, Jurij Luščanski, Trudla Malinkowa, Andreja Pawlikowa, Horst Petrik a Beno Pěčka

Krjebja. W ewangelskej cyrkwi w Krjebi pyšitej łubje tež dwě serbskej hronje a to z 1. Kor. 15,57: Bohu budź džak, kiž nam dobyće dawa přez našeho Knjeza Jezom Chrysta, a z lista na Hebr. 13,8: Jezus Chrystus je wčera a džensa a tónsamy budže tež do wěčnosće.

Cyrkej w Krjebi natwari so w lěće 1685.

E.B.

K 50. posmjertninam Dietricha Bonhoeffera

„Zosmy wjele zleho dožiwiłi a dweju synow a dweju přichodneju synow přez gestapo zhubili, sće Wy, kaž słyšach, zhonił. Móžeće sej myslić, zo njeje to bjeze slědow na namaj starymaj nimo šło. Dołhe lěta stejachmy pod čišćom starosće wo zajatych a hišće njezajaty, ale wohroženych. Dokelž pak běchmy wo nuznosći jed-

nanja přezjedne a moji synojo sej jasni, što jich wočakuje w padže nje poradjenja komplota, a ze žiwjenjom wotzamknyli běchu, smy drje zrudni, ale tež hordži na jich njechabłate za džerženje.“

Takle pisaše po skónčenju wójny nan Dietricha Bonhoeffera, Karl Bonhoeffera, profesor za psychiatriju a neurologiju,

na swojeho kolegu w Bostonje.

Lědma jedna swójba němskeho wulkobyrgerstwa je w hitlerskim času telko krutosće dopokazała a totež z telko kreju zaplaćić dyrbjala kaž Bonhoefferec swójba.

Wot wosom džěci Karla Bonhoeffera a jeho žony Paule wo Hase padny jedyn syn 19lětny w 1. swětowej wójnje.

Prawiznik Klaus Bonhoeffera wotprawi so 23.4.1945, z nim jeho swak Rüdiger Schleicher, kotryž bě tohorunja jurist. Jeho druhi swak, prawiznik Hans wo Dohnanyi, wotprawi so samsny džěń kaž Dietrich Bonhoeffera, dnja 9.4.1945. Jedna džowka móžeše ze swojim židowskim mužom, w prawym času z Němskeje čeknyć.

Za cyrkwinske myslenje a jednanje w powójnskim času hač do džensnišeho njeje drje žadyn teologa tak doraznje skutkował kaž Dietrich Bonhoeffera. Wón njebě tež ženje bjez znapřećiwjenja. Jeho myslenje pak njebě tež hišće wotzamknjene, jako dyrbbeše 39lětny 9. apryla 1945 w KZ Flossenbürg (Hornja Awstriska) wumrěć.

Wón narodži so 4. februara 1906 we Wróclawju a pochadže drje z křesćanskeje, nic pak přežara z cyrkwu zwjazaneje swójby. Bě jara wobdarjena a nimoměry muzikaliski. Přěni króć z cyrkwu zetka so wón na paćerskej wučbje, a z tym zrodži so tež přeće, teologiju studować. Tole bě za swójbu cyle njezrozumliwe. Jako 21lětny zdoby sej titl doktora. Wot 1. 1928 bě wón wikar němskeje ewangelskeje wosady w Barcelonje a 1929/30 wědomostny asistent w Berlinje.

Po 2. teologiskim pruwowanju zdoby sej k tomu tež teologisku wučbnu kwalifikaciju. Jeho přichodne stacije wot 1931 běchu priwatny docent při teologiskej fakulće w Berlinje a studentski a wosadny farar při Cionskej cyrkwi, jako tajki wěnuje wulku kedźbliwosć paćerskej wučbje. Přidatny studij w New Yorku a přežaraće němskeje fary w Londonje sćinichu jeho wosebje čućiweho za ekumenu.

Wosebitu kedźbnosć zbudži Bonhoeffera z rańšej nutrnosću w awgusće 1934 na ekumeniskim zeńdženju we Fanø (Danska). Sada z jeho předowanja:

„Křesćenjo njemóža z brónjami na sebje měrić, přetož wědza, zo wusměrja z tym brónje na Chrystusa“, pohnu Šweda so jeho woprašěć: Što byšće wy w padže wójny činił, knježe duchowny? Na to wotmołwi wón: Prošu wo to, zo by mi Bóh móc dał, zo brónjow njeprimnyć. Wl. 1936 sćaza jemu stat wučbnu kmanosć. Wón bě so za Wuznawarsku cyrkej a Farski nuzowy zwjazk přežara angažował, kotrež wobarašej so přećiwu stajnje bóle wokoło sebje přimacej okupaciji ewangelskeje cyrkwe za zaměry stata.

Wón bu studijny direktor při předarskim seminarje Zingsthofo, do toho we Finckenwalde, kotrež bě wuznawarska cyrkej za předarski dorost zarjadowała, a wjedžeše tam nimale jenak stary z kandidaty předarstwa cyrkwisko-kłósterške žiwjenje.

Přeće wot policije z njedowěru wobkedźbowany, wupokaza so z Berlina. Při wšěm pře wjedže wón studijne jězby do wukraja, wobdžěli so na ekumeniskich konferencach a nawjaza we februarje přenje zwiski ze spjećowanskej skupinu. Rozmołwy z biskopom w Chichesteru, Georgom Bellom, z ekumenikarjom Vissertom Hoofom a z ameriskim teologom Reinholdom Niebuhrom njenastupaja jenož přichod ewangelskeje cyrkwe, ale tež powšitkowny přichodny wobraz Němskeje: Radu krótko před wójnu, zo by w USA wostał, wotpokaza. Rozsudži so za „druhu Němsku“. W přichodnje wjedže wón dwójne žiwjenje, kaž za cyrkej tak za „druhu Němsku“ we formje sobudžěla we wuskušowanskej woborje němskeho wójska.

Jako započachu so deportacije Židow w Berlinje, wupraji so zjawnje přećiwu nim: „Tu, hdžež Žid a Němc zhrmadnje pod słowom Božim stejataj, je cyrkej, tu so wopokaza, hač cyrkej hišće cyrkej je abo nic... Cyrkej je woporam kóždehožkuli towaršnostneho porjada na kóždežkuli wašnje zawjazana, tež hdyž křesćanskeje wosadze njeprisušujeja.“

„Nam zwostawa jenož jara wuski puć, kiž móže so druhy lědma namakać, kóždy džěń zaso hić, jako by posledni był, a při wšěm we wěrje a w zamołwitosći tak žiwy być, kaž by na

nas hišće wulki přichod čakał... Móže być, zo sudny dzeń jutře přińdže, potom chcemy rady džěto za lěpši přichod z ruki položiť, prjedy pak nic!“

13. a 21. měrcu 1943 měrjachu so z atentatami na Hitlera. W tutym zwisku přepytachu pola Bonhoffera bydlenje a samsny dzeń, 5. apryla, jeho zajachu. „Podryće wobaranškeje mocy“ běše přičina zajěća. Wón přińdže hromadže z druhimi do přepytowanskeho jastwa w Berlinje-Tegelu. Sobujatemu napřečo so wupraji, zo nima jako duchowny jenož winowatosć, wopory džiwneho muža troštować, kotryž ze swojim awtom po dróze smali, kotraž so z ludźimi mjerwi, ale zo dyrbi tež spytać, jeho zadźeržec. W oktobrje přińdže do gestapowskeho jastwa, 7.2.1945 do koncentraciskeho lěhwa Buchenwald, 3.4.1945 do Regensburga, wottam přez Schönberg w Bayerskim lěsu do Flossenbürga. Po nócny mjońskim sudnistwje powěšnychu jeho hromadže z druhimi a jeho spalichu.

Dietricha Bonhoffera myslenje měrješe so přeco na nadawk a podobu cyrkwy. Při tym přińdže do pozicijow, kotrež přeco oficalnej cyrkwi njewotpowědowachu. Tole jewješe so hižo w jeho jasnym stejšću, kak měła so cyrkej napřečo wumjezowanym (tehdóm Židam) zadźeržec. Pokazowaše so to, hdyž so wón za aktiwašne spjećowanje přećiwo tehdomnišemu knježerstwu rozsudži a žane dobroprošenje cyrkwy za tutón puć w času swojeje jatby njenazhoni, dokelž džě „kóžde knježerstwo Bóh zasadił je“.

Wosebitu kedźbnosć pak zbudzi list z jatby na jeho mótku z meje 1944: „Ty so džens na křescana wukřičiješ. Wšitke te stare wulke słowa křescanskeho připowědanja wupraji so nad Tobu, a Jezusowy prikaz křcency so na Tebi zwoprawdži, bjeztoho zo by Ty něšto wopřimnył. Tola tež my sami smy so zaso cyle na spočatki zrozumenja wróco čisnyli. Što wujednanje a wumóženje, što znowanaróženje a swjaty Duch, što lubosć k njepřečelej, křiž a horjestaće, što žiwjenje w Chrystusu a kroćenje za nim rěka, to wšitko je tak čězke a tak daloce, zo so lědma hišće

zwěrimy, wo tym rěčec. W starodawnych słowach a skutkach sej domyslimy něšto cyle noweho a přewobročaceho, bjeztoho zo bychmy to móhli hišće zapřimnyć a wuprajić. To je naša sama wina. Naša cyrkej, kotraž je w tutych lětach jenož wo swoje zdźerženje wojowała, jako by samozaměr była, je njekmana, nošer wujednaceho a wumóžaceho słowa za čłowjeka wo swět być. Tohodla dyrbja prjedawše słowa bjezmóčne być a woněmić, a naše křescanstwo budže jenož w dwojakim wobstać: w modlenju a w skutkowanju sprawnych mjez ludźimi. Wšitke myslenje, rěčenje a organizowanje w naležnosćach křescanstwa dyrbi so znova narodzić z tutoho modlenja a z tutoho skutkowanja. Prjedy hač budžeš wulki, je so podoba cyrkwy jara změniła. Přeskrěće njeje hišće na kóncu, a kóždy pospyt, jemu dočasne k nowemu organizatoriskemu rozwiću mocy dopomhać, budže jenož zadźerženje jeje nawróćenja a čisćenja. Njeje naša wěc, wěšćić dzeń - ale tón dzeń přińdže -, na kotrymž so čłowjekojko powołaža, Bože słowo tak wuprajić, zo so swět pod nim změni a wobnowi. Budže to nowa rěč, snano cyle njenabožinska, ale wuswobodźaca a wumóžaca kaž Jezusowa rěč, zo so ludžom zecnje, a woni so tola wot jeje mocy přewinu, rěč noweje sprawnosće a wěrnosće, rěč, kotraž připowěda měr Boži z ludźimi a přibliženje jeho kralestwa.

„...A woni budžeja so džiwac a postróža so na wšem dobrym a na wšem měrje, kotryž chcu jim dać“ (Jer. 33,9). Hač tam budže wěc křescanow čicha a schowana; tola budžeja čłowjekojko, kotřiž so modla a sprawne činja a na Boži čas čakaja. Chceš Ty k nim słušec, a njech wo Tebi jónu rěka: „Prawych ščežka je kaž jasna swěca, kiž džě a swěći so hač do swětteho dnja“ (Přisl. 4,18).

Za tutón nahlad wo přichodže našeje cyrkwy a přećiwo njemu džěla so džens hišće duchi a wo prašenju, što móhla bjeznabožinska interpretacija Božeho słowa być, njeměješe hižo čas pisać, a my džensniši njewěmy hišće spokojaceje wotmołwy na tute prašenje, kotrež stej runje tak nuzne před nami kaž 1944. Pietsch

Wuměnenja, kotrež su ewangelizaciju ludnosće na Madagaskaru pospěšili

Přednošk na kublanskim dnju

W decemberskim čisle Pomhaj Bóh je snano hižo někotryžkuli z Was mjez druhim wo tym čitał, kak je so křescanska wěra na Madagaskar dóstała. Sym w swojim nastawku hižo naspomnił, zo njejsu misionarjo při ewangelizaciji madagaskarskeje ludnosće namóc nałožować trjebali. Džensa chcu k tutej problematice hišće někotre dodatne wujasnjenja podać. Tute měrja so wosebje na to, kajke běchu přičiny abo wuměnenja za to, zo su Madagaskarčeno křescanstwo - ewangelsku wěru runje tak kaž katolsku - bjez rozestajenjow z misionarami přijimali.

Jako přenje dobre wuměnenje za ewangelizaciju Madagaskara móžemy wobhladować to, zo Madagaskarčeno hižo do přichada misionarow postarodawnej tradiciji do toho wěrychu, zo eksistuje někajki Bóh, kiž je wšitko stworił.

Tute zwěsćenje so hodži dopokazać z pomocu starych přisłowow abo wusłowow, w kotrychž namakamy zdžěla doć wulku podobnosć z wobsahom a z wobrazami křescanskeje filozofije. Bych Wam tu chcył někotre příklady za to mjenować, a to najprjedy w swojej maćersčinje, zo byšće začić wo tutej rěči dóstałi, ale wězo tež we Wašej maćersčinje:

a) *Aza mandika ny soan-janahary!* - *Za wšitko so Bohu džakuj!*

b) *Aza mitsambiky mikipy, ka manao an' Andriamanitra tsy misy.* - *To rěka po słowje: Njeskakaj slepje a njemysli sej, zo Boha njeje.*

c) *Andriamanitra tsy andrin' ny sasany andriko ihany.* - *Jeli družy na Boha dočaka njemóža - ja to móžu.*

Mysl, kotraž so za tutym wusłowom kryje, je: Njespušć nadžiju na to, zo budže so Bóh wo tebe starać. To ma na příklad za praktiske žiwjenje konsekwencu, zo so čłowjek njetrjeba wječić nad druhim, kotryž je jemu zło načinił, wšak so Bóh wo prawdu postara.

Kóždy kmjen měješe swoju předstawu wo tutym stworiće-

lu, kotrehož na swoje wašnje we wšelakorych ritualach čescowaše. Bóh stworićel, kotrehož w našej rěči mjenujemy Zanahary, jewješe so w zrozumjenju jednoho kmjena na příklad na někajkej wěšej městnosći, za druhim kmjen jako rěka abo žórto, a za třeci kmjen so Zanahary reprezentowaše snano w podobje štoma a tak dale. Misionarjo tutejara wšelakore předstawy wo stworićelu zjednočicu a woni dachu jim z pomocu biblije systematiski teologiski podklad.

Druha přičina za měrliwu ewangelizaciju:

Překwapjace za misionarow bě, jako móžachu zwěsćić, zo wobsahuje tójšto madagaskarskich bajkow podobne podawizny, kaž so wone namakaja w bibliji. Chcu wam tu tajku podawiznu předstajić:

Běše raz jara chudymuž. Tón w swojej nuzy bohu skoržeše: „Ja so tak hańbuju za swoju chudobu, a wšitcy wo mni rěča. Njemóžeš mi znajmješna na jedyn dzeń trochu bohatstwa požčić? Slubju ci, zo ci to wrócu.“

A bóg jemu da, čehož bě potřěbny. Nětko bě muž derje žiwy, tola měješe přeco na mysli, zo dyrbi wšo něhdy zaso Bohu wrócić. A jako bě bóg podarmo na to čakał, zo muž swoj dołh wotruna, praji bóg swojemu jeničkemu synej: „Dži k mužej, zabij jeho a wróć so z našim bohatstwom.“

A syn so poda k mužej. Muž powita syna boha ze wšej čescu a jeho bohače pohosći. A syn so wróći k naney, bjeztoho zo by nadawk spjelnić móht, dokelž bě jeho přečelneho, darniweho a hospodliwego muža žel było.

A bóg rjekny: „Jelizo njejsy nadawk spjelnić móht, tak pósćelu swojeho najwyšeho pósta, zo by wón to zdokonjal.“ Posoť nazhoni wšitko runje tak kaž do toho syn boha, a tež wón njemóžeše nadawk spjelnić. Wón sej pomysli: „Hdyž ani syn boha njeje kmany, tutoho tak přečelneho čłowjeka morić - ja to tež njemóžu.“ A wróći so z prózdnymaj rukomaj k bohu. Tohodla pósła bóg swojeho najnišeho

služownika k mužej w nadźiji, zo tón nětk nadawk spjelni. Za małego služownika pak bě to hišće česo. Wón sej praji: „Ze wšej česću buch wot muža přijaty a nětko dyrbbju jeho zabić, hdyž to ani syn boha a ani wysoki posoł njejstaj móhtoj.“ Takle so nawróci k bohu.

Na to so bók hromadže ze swojim synom a póstomaj k mužej poda, zo by so sam wo tym přeswědčil, što so tam poprawom wothrawa.

Muž pak mjeztym hižo z tym ličeše, zo drje so nětk bók sam raz pola njeho zjewi. Tuž móžeše přichadźacych hišće hordoznišo přijěć. Wočakowaše jich w swojim wulkim palasće. Hačrunjež muž wědžeše, zo dyrbi nětko swoje bohatstwo wrócić, wopokaza bohu wšu česć. Powita jeho ze słowami: „Ja hižo wěm, čehodla ke mni džeš. Ja sym špatny čłowjek.“ Wza nóz a poda jón bohu, zo by tón jeho morił.

Syn boha to wšitko wobkedźbowaše a nana prošese: „Njemor jeho, tutón čłowjek je tajki dobry. Zabij radšo mje.“ Tež služownikaj praještaj bohu: „Štož je tutón muž skučil, to je prosta čłowjeska slabosć, to na zemi njeje ničo njewšědného. Tuž jemu wodaj.“ A bók tak sčini.

W tutej bajce so hižo dawno před tym, zo ludžo bibliju ze znachu, rysuje wobraz smilneho boha, kotrehož syn je zwólniwy, za winu drugeho zemřec. To bě wězo dobra pōda za to, zo móžeše so křescanska filozofija na tradicionalne myslenje Madagaskarčanow zlochka přenjesć. Wšako džě je zakladna ideja křescanstwa to, zo je syn Boži za hrěchi swěta pokučil.

Třeca přičina za měrliwe přijěće křescanstwa na Madaga-

skaru zwisuje z tym, zo je křescanska wěra w tym zmysle jednora, zo njeje trjeba, materielne wopory přinjesć. W křescanstwje dosaha, zo služiš Bohu z wutrobu. A hdyž křescanskeho Boha wo něšto prosyš, potom njetrjebaš za to do časa płaćić. Madagaskarska tradicionalna wěra pak sej žada materielne wopory, kaž na příklad woprowanje kruwy, hewak so towe přeca abo próstwy w žiwjenju njespjelnja.

Z přijěćom křescanskeje wěry buchu ludžo tuž zdobom wot wěsteho hospodarskeho čišća wuswobodženi.

Dalša lěpsina křescanskeje wěry porno tradicionalnemu zmyslenju je w tym, zo móžeš z křescanskim Bohom na kóždymžkuli městnje a kóždy čas do zwiska stupić. Po tradicionalnym myslenju su za to wěste časy a wěste městna postajene byli.

Wážny zaklad za to, zo su so tute z tradicionalneho myslenja wuchadźace wuměnjenja za přijěće křescanstwa tež woprawdže realizowali, widžu w charakteru Madagaskarčanow. Madagaskarčeno so sprěnja prócuja wo tolerancu napřećo nowym idejam a zdruha hódnoća wšo z přeswědčenja, zo absolutneje prawdy njeje. Tajke nastajenje so jasne w našich přisłowach wotblyšuje.

Andriantsoawina
(Pokročowanje slěduje.)

Naše nowiny a časopisy před 100 lěta

Z Noweje Łuki. Hačrunje je wyšnosć hižo wospjet zakazała, jutrowničku třeleć, so tola młodži ludžo tutoho zwjeselenja njewostaja. Často je so při tajkim třelenju njezbožo stało, tola so z tym ludžo wotdźeržec njeadaža, přeco zaso jutrowničku ze swojimi třělby praskać. Tež w našej wsy bě poslednju jutrowničku třelenje slyšeć. Čeladnikej Pětkej je so při tym rola stareje třělby pukla a jemu lěwu ruku strašnje zraniła. Jedyn młodši bratr mjenowaneho čeladnika je před dlěšim časom z lěweje ruku do kólow mlóćaceje mašiny zajěl a so při tym tak wobškodził, zo su jemu w hojerni ruku wotwzać dyrbbjeli.

SN, 20.4.1895

Přepróšujemy

02.04. – 5. njedźela w póstnym času

- 10.00 hodź.** kemše w Budyšinje na Michalskej (sup. Albert) w samsnym času Boža služba za džěci
13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

09.04. – 6. njedźela w póstnym času

- 11.45 hodź.** nutrnosć w rozhłosu (farar Malink)

14.04. – Čichi pjatk

- 9.00 hodź.** kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (farar Feustel)
11.45 hodź. nutrnosć w rozhłosu (sup.n.w. Wirth)
14.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

16.04. – 1. dzeń jutrow

- 10.00 hodź.** kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert) w samsnym času Boža služba za džěci

17.04. – 2. dzeń jutrow

- 11.45 hodź.** nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)

22.04. – sobota

- 14.30 hodź.** wosadne popoždno w Hućinje (sup. Albert)

23.04. – 1. njedźela po jutrach

- 8.30 hodź.** kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (farar Malink)
10.30 hodź. kemše w Spalach (sup. Albert)
15.00 hodź. wosadne popoždno we Łazu (sup. Albert)

30.04. – 2. njedźela po jutrach

- 8.30 hodź.** kemše w Njeswaćidle (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosć w rozhłosu (farar Feustel)
18.00 hodź. kemše w Smječkecach a po tym bjesada na farje (sup. Albert)

07.05. – 3. njedźela po jutrach

- 10.00 hodź.** kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michalskej (sup. Albert) w samsnym času Boža služba za džěci
13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangeliskich Serbow. Rjaduje Serbska přédarska konferenca. – Ludowe nakładnistwo Domowina tzwr, Sukelnska 27, 02625 Budyšin. Redaktor a skazanki: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, 02625 Budyšin, tel. 4 22 01. – Sadžba: Serbske Nowiny Budyšin, čišć: Serbska čišćernja tzwr w Budyšinje. – Wuchadža jónkróc za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 30 000 110, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 850 549 62